

نقش روح القدس در تأسیس کلیسای متقدم و برساخت هویت دینی مسیحی

(بر اساس عهد جدید)^۱

سپیده وحیدنیا

دانشجوی دکتری ادیان و عرفان تطبیقی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی دانشگاه آزاد واحد علوم و

تحقیقات، تهران، ایران

ارسطو میرانی^۲

استادیار گروه گروه الهیات، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان، گرگان، ایران

یحیی صباغچی

استاد مرکز معارف اسلامی و علوم انسانی، دانشگاه صنعتی شریف، تهران، ایران

چکیده

مسیحیت جریانی اصلاحی در دین شریعت‌محور یهودیت بود که بعد از حدود نیم قرن، با پذیرش غیریهودیان در آن، مسیر جدایی از یهودیت را در پیش گرفت. با گسترش این آیین، احتمالاً در حدود یک قرن پس از میلاد، کلیسای اولیه به تدریج شکل گرفت. روح القدس یکی از مضامین و مقوله‌های مشترک بین یهودیت و مسیحیت است که به باور مسیحیان و از دیدگاه عهدجدید، نقشی مهم در تأسیس و شکل‌گیری کلیسای متقدم و بقای آن داشته است. همراهی روح القدس با عیسی از بدو تولد و در تمامی برهه‌ها، هم‌چنین پُرگشتن رسولان از او در پنطیکاست و حضور روح القدس هنگام تعمید نوکیشان یهودی و غیریهودی، از جمله کارکردهای مؤثر روح در بقا و گسترش مسیحیت است. هم‌چنین روح القدس از طریق تقویت معنویت و وحدت کلیسا و مؤمنان نقشی مؤثر در این راستا ایفا نموده است. و باز، یکی از مأموریت‌های اثرگذار روح در سرنوشت کلیسا را باید هدایت و یاری کردن رسولان و کلیسا به خصوص با تأیید ورود مستقیم غیریهودیان به جرگه نوکیشان مسیحی دانست.

کلیدواژه‌ها:

مسیحیت، روح القدس، کلیسا، عهدجدید، غیریهودیان

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۲

۲. پست الکترونیک (مسئول مکاتبات): arastoomirani@gmail.com

مقدمه

شکل‌گیری مسیحیت و کلیسای اولیه، و جدایی آن از یهودیت یکی از دوره‌های مهم و پیچیده تاریخ مسیحیت است. عوامل مختلف دینی، فرهنگی، سیاسی و... در بازه زمانی دو تا سه قرن قبل و بعد از میلاد، در این رویداد تأثیرگذار بوده‌اند. در باور مسیحیان و به شهادت عهدجدید، روح‌القدس یکی از عوامل شکل‌گرفتن کلیسا و هویت دینی مسیحی است. در پژوهش حاضر به این پرسش می‌پردازیم که نقش و عملکرد روح‌القدس در تعمید، پنتیکاست، پذیرش غیریهودیان و اتحاد کلیسا چگونه بوده؟ و چه رابطه‌ای با تأسیس کلیسای متقدم و هویت دینی مسیحی داشته است؟ بدین منظور، ابتدا به مفاهیم کلیسا و روح‌القدس پرداخته، سپس نقش روح‌القدس در شکل‌گیری کلیسای متقدم را مورد توجه قرار خواهیم داد.

کلیسای اولیه

اصطلاح یونانی «*ekklesia*» در معنای اصلی برای جماعت یا مجتمع استعمال شده است. اغلب آن را ترجمه واژه عبری «*kahal*» می‌دانند که در عهدعتیق یونانی^۱ به جوامعی اطلاق می‌شد که با مبنایی سیاسی و آیینی ایجاد شده بودند. این اصطلاح، در عهدجدید به کلیسای محلی و جهانی اشاره دارد.^۲ اما درک مسیحی از کلیسا که پیش‌فرض آن آمدن عیسی مسیح است، از زمان عهدجدید به وجود آمد.^۳

عهدجدید کلیسا را با عبارات «مردم خدا»^۴، «بدن مسیح»^۵ و «معبد روح‌القدس»^۶ به تصویر می‌کشد. اعتقادنامه نیکیه در قرن چهارم، تعریف نهایی کلیسا را به عنوان یک شخص، مقدس، جهانی و رسولی^۷ ارائه کرد: کلیسا به عنوان بدن مسیح، دارای شخصیت واحد و مقدس است. هم‌چنین جهانی و کل است یعنی نه تنها در جهان پراکنده است بلکه دارای تمام انجیل است. در اعتقادات اولیه مسیحیان، کلیسا با روح‌القدس، آمرزش گناهان و

۱. Septuagint

۲. دو معنای دیگر کلیسا یعنی ساختمان و نظام کلیسا در این جا مورد نظر ما نیست.

۳. Kuhn, Ulrich, "Church", *Encyclopedia of Christian Theology*, Jean-Yves Lacoste(ed.), New York, Routledge, 2005, vol.1, pp.300-310, p.300.

۴. People of God

۵. Body of Christ

۶. Temple of the holy Spirit

۷. One, Holy, Catholic, and Apostolic

فرارسیدن ملکوت خدا مرتبط است.^۱

مفهوم کلیسا در عهدجدید، با توجه به پیش‌زمینه آن، برپایی خیمه و هیکل در گذشته قوم یهود قابل درک است. خیمه متحرک از دوره سینا تا کنعان در میان قوم برپا می‌شد. در پادشاهی سلیمان هیکل اورشلیم، به عنوان جایگاه خداپرستی به‌خصوص قربانی ساخته شد. هیکل برای یهودیان سمبلی از حضور و محافظت خدا، و رهایی قوم بود. البته که خدا نیازمند مکانی مادی برای سکونت نبود؛ و هیکل تنها سمبل حضور او به‌شمار می‌رفت.^۲ تجسم اولیه کلیسا در عهدعتیق را باید مفهوم «قوم خدا» دانست. قومی که با نزدیکی و انتخاب شدن توسط خدا، از دیگران متمایز گشت و هویت خویش را از او دریافت کرد.^۳ در زمان ظهور عیسی، هیکل اورشلیم مکان عبادی و پرستش اصلی قوم بود. عهدجدید روایت می‌کند که عیسی ضمن بزرگداشت هیکل، گاه انتقادات تندی نسبت به سوءاستفاده از این مکان مقدس داشته است، از جمله در ورود منجیان‌اش به اورشلیم.^۴

نخستین جماعت‌های مسیحی، یعنی «مسیحیان یهودی آخرالزمانی»^۵، هر روز یک‌دل و کوشا به معبد می‌رفتند و چندان تمایزی با یهودیان دیگر نداشتند.^۶ رسولان نیز با وجود مخالفت‌های سنهدرین، در معبد بشارت عیسی را تعلیم می‌دادند.^۷ بعدها، استیفان و سپس پولس شهادت دادند که خدای زنده نمی‌تواند در هیکل ساخته دست انسان، محدود گردد.^۸ انجیل یوحنا روایت می‌کند که: «عیسی هنگام بیرون راندن فروشندگان از معبد، گفت معبد را ویران سازید و من در سه روز آن را بنا می‌کنم. لیک او از «مقدس پیکر» خویش سخن

۱. Karkkainen, Veli-Matti, "Church, Concepts and Life: Doctrines of the Church", *The Cambridge Dictionary of Christianity*, Daniel Patte (ed.), New York, Cambridge University Press, 2010, pp. 226-7.

۲. *دایره‌المعارف کتاب مقدس*، مترجمین: آلیس علیایی و دیگران، سرویراستار: بهرام محمدیان، تهران، سرخدار، ۱۳۸۱، ص. ۳۸۵.

۳. Kuhn, "Church", p.300.

۴. *انجیل لوقا*، ۴۵/۱۹-۴۶.

۵. Apocalyptic Jewish Christians

۶. *اعمال رسولان*، ۴۶/۲.

۷. همان، ۴۰/۵-۴۲.

۸. همان، ۴۸/۷ و ۲۴/۱۷.

می گفت^۱. به تدریج مرکز توجه مسیحیان، از هیکل به عیسی تغییر پیدا کرد و عیسی به جای هیکل؛ نماد حضور خدا در میان قوم شد. این باور در میان پیروان او شکل گرفت که عیسی مفهوم هیکل را ظاهر ساخته و کلیسا بدن اوست، پس کلیسا که مسیح و روح القدس در آن ساکن هستند باید «هیکل خدا» نامیده شود. عیسی از طریق روح القدس در کلیسا زندگی می کند بنابراین بدن او یعنی کلیسا مقدس است. به باور مسیحیان، نه تنها روح القدس در کلیسا زنده است بلکه هر ایمان داری هیکل اوست. بنابراین احتیاجی به داشتن هیکلی در اورشلیم جدید نیست.^۲

روح القدس در عهدین

روح القدس^۳ مضمونی مشترک در ادیان ابراهیمی و فرهنگ سامی است که ریشه در عهدعتیق دارد. اهمیت و نقش آن در دین مسیحیت، نسبت به اسلام و یهودیت پررنگ تر است. این امر بیش از هر چیز مرهون جایگاه و نقش روح القدس در تثلیث و کلیسا و فردیت مسیحیان است. روح القدس قدرت یا حضور اسرارآمیز خداوند در طبیعت، یا در کنار افراد و جوامع، برای الهام بخشی یا توانمند ساختن آنها با ویژگی هایی است که بدون دخالت او از آن برخوردار نبودند. اصطلاح رایج عبری برای «روح»، «ruach» به معنای «باد»^۴، «نفس»^۵ و در نتیجه، حیات بخش است. واژه های «pneuma» - «anemos» - «wind» در ترجمه یونانی عهدعتیق برای آن استعمال شده است.^۶ مهم ترین نقش های روح القدس در عهدعتیق عبارتند از:

- ۱) عاملی در خلقت و نمودی تقریباً غیرشخصی برای به تصویر کشیدن قدرت خدا
- ۲) منبع الهام و قدرت، و وسیله ای برای فعالیت خداوند به ویژه در داستان های قضات،

۱. انجیل یوحنا، ۱۳/۲-۲۱.

۲. دایره المعارف کتاب مقدس، ص. ۳۸۶.

۳. Holy spirit

۴. wind

۵. breath

۶. Longstaff, Thomas R. W., "the Holy Spirit", *The HarperCollins Bible dictionary*, Paul J. Achtemeier(ed.), HarperOne, 1996, pp.432-3; Thisehon, Anthony C., *The Holy Spirit - in Biblical Teaching, through the Centuries, and Today*, United States, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2013, pp.5-6.

پادشاهان و پیامبران

۳) حیات‌بخشی به اسرائیل، و حضور و سکونت خداوند در جامعه عهد که تا حدی با امید معادشناختی و انتظارات از تقدیس اسرائیل مرتبط است.^۱

در عهدجدید دامنه معنایی و کارکردهای روح القدس بسط می‌یابد. این روح خداست که به عیسی، به عنوان مسیح و به کلیسا، برای انجام مأموریتش قدرت می‌بخشد. هم‌چنین وجود رابطه نزدیک عیسی با خدا (تجسد)^۲؛ باعث گسترش و دگرگونی بسیاری از درک روح القدس در مسیحیت شد. در سنت دینی یهودی-مسیحی، روح القدس به عنوان تجلی صفات و قوای الوهی، به اعتباری نشان‌دهنده حضور خداوند در عالم مادی و به اعتبار دیگر، نماینده قدرت الهی و فعلیت اوست. اضافه مفهوم «قُدُس»، متجلی‌کننده پاکی ساحت ربوبی و پالودگی از آلاینده‌های مادی با وجود ظهور در این عالم است. استمرار حاکمیت روح القدس در این جهان، مستلزم انتقال قوای مذکور به انسان‌ها یا پدیده‌های برگزیده در قالب «عطایای روح القدس» است که راه بر سلطه شیطان بر عالم می‌بندد و زمینه را برای حکمرانی خداوند آماده می‌سازد.^۳ عهدجدید روح القدس را «روح خداوند»، «روح عیسی»، «روح پسر» و گاه «مشاور»^۴ می‌خواند که نشان‌دهنده حضور الهی و هدایت اوست.^۵

تثلیث^۶ در شوراها و توسط پدران کلیسا مورد توافق قرار گرفت؛ گرچه اناجیل رسمی و غیررسمی، و آثار عصر رسولان به صراحت به آن اشاره ندارند. می‌توان تثلیث را آموزه‌ای متأخرتر، و بر پایه دیدگاه یوحنایی-پولسی دانست.^۷ به هر روی، تجربه مسیحی از خدا، ساختاری سه‌گانه (تثلیثی) یافت و اکثر فرقه‌های مسیحی، روح القدس را سومین اقنوم می‌دانند. در این ساختار، از طریق قدرت روح القدس، ایمان‌داران، عیسی مسیح را به عنوان

۱. Longstaff, "the Holy Spirit", p.432; Thisehnton, *The Holy Spirit - in Biblical Teaching, throuth the Centuries, and Today*, p.5.

۲. incarnation

۳. سرمستانی، جمشید، ابراهیم، علی‌رضا، حاج‌ابراهیمی، طاهره، «ماهیت روح القدس از دیدگاه قرآن کریم و کتاب مقدس»، پژوهشنامه ادیان، دوره ۱۴، شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صص ۶۱-۸۲، ص. ۸۰.

۴. Paraclete

۵. رساله به غلاطیان، ۶/۴، انجیل یوحنا و...

۶. Trinity

۷. عبدی، ولی، مباحثات کلامی مسیحیان و مسلمانان درباره تثلیث در سده‌های نخست هجری، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۹۹، ص. ۲۸۱.

«مکاشفه خدای پدر»^۱ می‌شناسند.^۲ در اعتقادنامه نیکیه روح القدس خداوند بخشنده زندگی^۳ نامیده شده است. او روح آفریننده‌ای است که قبل از خلقت جهان حضور داشته و به وسیله قدرتش همه چیز در عیسی مسیح توسط خدای پدر ساخته شده است.^۴ در مسیحیت اولیه مفهوم رستگاری ارتباط تنگاتنگی با فراخوانی «پدر، پسر و روح القدس» داشت.^۵ او شخصی است و هم‌چنین کاملاً خدا که با خدای پدر و پسر برابر و ابدی است.^۶ «همان‌طور که پدر خداست، و پسر خداست، و روح القدس خداست... با این حال نمی‌گوییم که تثلیث عالی خود سه خداست بلکه خدای واحد است...»^۷

مفهوم روح القدس نزد پولس، یعنی بنیاد و تحقق وجود مسیحی بر اساس روح مختصراً

چنین است:

- ❖ در ساحت مسیح‌شناسی «Christology» - اعلام انجیل و القاء ایمان.
- ❖ در ساحت جامعه‌شناسی «Soteriology» - زندگی‌دهندگی؛ جدا کردن انسان از گناه و مرگ؛ حیات در فضای زنده و آزاد فراهم شده توسط روح که غسل تعمید علامت مقدس این تغییر بیعت است.
- ❖ در ساحت کلیسا «Ecclesiology» - اتحاد مردم با برقراری ارتباط مشهود میان آن‌ها و بدن مسیح؛ و توجه به عشق به عنوان بزرگترین جذابیت^۸ که معیار تمامی عطایای روح

۱. revelation of God the Father

۲. Fuller, Reginald H., "God: God in the New Testament", *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones(ed.), United States of America, Thomson Gale, 2th ed., 2005, vol.5, pp.3543-3547, p.3546.

۳. Giver of Life

۴. Wainwright, Geoffrey, "The holy Spirit", *The Cambridge Companion to Christian Doctrian*, Colin E. Gunton(ed.), Cambridge University Press, 1997, pp.273-296, p.280-285.

۵. Phan, Peter C., "Developments of the Doctrine of the Trinity", *The Cambridge Companion to the Trinity*, Peter C. Phan(ed.), Cambridge University Press, 2011, pp.3-12.

۶ Erickson, Millard J., *Introducing Christian Doctrine*, L. Arnold Hustad (ed.), Baker Pub Group, Michigan, 1992, p.103.

۷. از اگوستین در:

"De Trinitate", Book V, chapter 8, www.newadvent.org.

۸. charism

است.

❖ در ساحت اخلاق «Ethics»- عامل تمامی اعمال منطبق با اراده خدا (عملی که تنها با عشق انجام شده است).

❖ در ساحت معادشناسی «Eschatology»- هدیه‌ای معادشناختی که عمل او در تکمیل وجود مسیحی مرکزیت دارد. هدایای روح مقدمه جلال آینده و بنابراین پایه امید است.^۱

نقش روح القدس در کلیسای اولیه

الف. روح القدس و کلیسای اولیه

الهیات مسیحی توجه ویژه‌ای به ارتباط کلیسا و روح القدس مبذول داشته است. برای نمونه آگوستین (۳۵۴-۴۳۰) روح القدس را واسطه پیوند میان پدر و پسر، و هم‌چنین واسطه میان خدا و مؤمنان می‌دانست. از دیدگاه او، روح القدس پیوند میان مؤمنان را ایجاد می‌کند، که در نهایت اتحاد کلیسا بر آن استوار است. کلیسا «معبود روح» است که در درون آن سکنی گزیده است. همان روح القدس که بین پدر و پسر در خدا بودن یگانگی ایجاد می‌کند و آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد، مؤمنان را نیز در جامعه مسیحی یکی می‌سازد. سیریل اسکندریانی (۳۷۶-۴۴۴) بر نقش روح القدس در وحدت در کلیسا تأکید داشت. « همه ما که یک روح واحد را دریافت کرده‌ایم... با یکدیگر و با خدا یکی شده‌ایم... روح واحد ما را به سوی وحدتی روحانی هدایت می‌کند.»^۳

توجه به نقش روح القدس به عنوان سازنده کلیسا یکی از مضامین مهم کلیساشناسی قرن بیستم نیز هست. برخی از الهیدانان چون لئوناردو بوف نقش سازنده روح القدس در فهم کلیسا را ناشی از این می‌دانند که روح القدس در واقع روح عیسی مسیح است. اما زیزیولاس نقش آن را فراتر از بهبود و سلامت کلیسا بلکه جوهره کلیسا می‌داند. در این دیدگاه ممکن

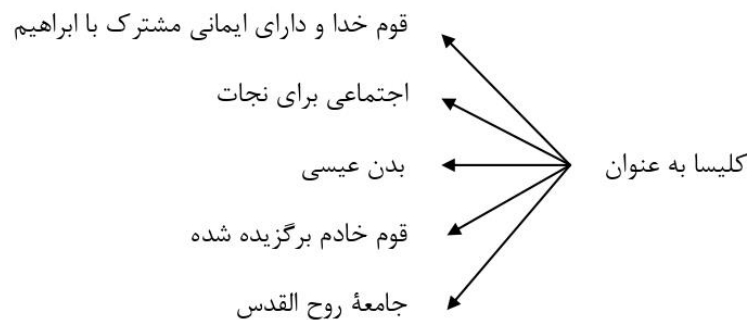

Zumstein, Jean, "Holy Spirit-New Testament", *Encyclopedia of Christian Theology*, Jean-Yves Lacoste(ed.), New York, Routledge, vol.1, pp.726-728.

۲. ecclesiology حوزه‌ای از الهیات مسیحی است که با آموزه کلیسا سر و کار دارد.

۳. مک‌گراث، آلیستر، *درسنامه الهیات مسیحی*، مترجمین: محمدرضا بیات و دیگران، قم، دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ اول، جلد ۲، ص. ۴۶۱ و ۴۶۴.

است کلیسا را عیسی پایه گذاری کرده باشد اما سازنده آن روح القدس است.^۱ چنان که گذشت، کلیسا در واقع جایگزینی برای معبد بود. محققان کتاب مقدس معتقدند که انجیل متی درصدد اثبات این امر است که کلیسا همان ملکوت خداست که به سبب انکار عیسی توسط یهودیان از آنان به امت های غیریهود منتقل شد.^۲ عهدجدید ضمن ارائه الگوهای برای کلیسا، بر تداوم ارتباط بنی اسرائیل با کلیسای مسیحی تاکید دارد. در

تمامی این الگوهای کلیسا، روح القدس نقشی پررنگ دارد. برخی از آنها عبارتند از: کلیسا جامعه روح القدس است. کتاب اعمال بر حضور و فعالیت روح القدس در کلیسا تاکید می کند. حضور روح القدس است که کلیسا را قادر کرد تا گواه باشد و رشد و نمو کند. در دیدگاه پولس روح القدس تنها یک منبع الاهیاتی پرفایده برای خدمت کشیشی نیست. حضور روح القدس، نشانه فرارسیدن عصر جدید خدا و نقش متمایزی است که کلیسا باید در به وجود آوردن ملکوت خدا در زمین ایفا کند. روح القدس "تأییدی" بر توبه فردی و مأموریت کلیسا است.^۳ کلیسا عمل روح القدس از طریق کلام به وسیله ایمان و تعمید است. در روح القدس، عیسی مصلوب شده و برخاسته به عنوان پایه واقعی و ثابت کلیسا حضور دارد. بنابراین کلیسا در وهله نخست، اجتماعی از تمامی کسانی است که خدا به وسیله عیسی ایشان را در روح القدس فراخوانده است.

۱. همان، ص. ۷۵۱-۷۵۲.

۲. میشل، توماس، کلام مسیحی، مترجم: حسین توفیقی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۷، ص. ۴۵.

۳. رساله به افسسیان، ۳/۴؛ مک گراث، درسنامه الهیات مسیحی، ص. ۷۳۰-۷۳۱.

جوامع نخستین مسیحی^۱، اجتماعی خانگی و دوستانه بودند که ویژگی اصلی‌شان تعلیم یافتن از رسولان، شکستن نان، نماز و آشکالی از زندگی اشتراکی با طبیعتی خیریه‌ای بود. شکل اولیه کلیسا، مجلسی آیینی برای موعظه انجیل و عشای ربانی بود؛ جایی که شرکت‌کنندگان برای تشخیص گناهان، شکرگزاری و درخواست از خدا دعا می‌کردند. در این مناسک خصوصاً با مشارکت در جسد و خون عشای ربانی، کلیسا خود را تثبیت کرد و خود را به عنوان « بدن مسیح » تجدید نمود. از طریق روح خدا، کلیسا توانست به عیسی اعتراف کند. کلیسا معبدی برای سکونت روح‌القدس بود که خود را یک جامعه عشق معرفی کرد و از طریق هدایا و خدمات روح‌القدس تثبیت نمود.^۲ مشخصه جامعه‌های اولیه مسیحی که « باقیمانده اسرائیل » شمرده می‌شدند، نجات از طریق توبه و ایمان به مسیح بود.^۳ توسعه‌یافته‌ترین مفهوم کلیسا را باید در آراء کلیساشناسانه پولس و شاگردانش جستجو نمود. مسیحیان از طریق بودن در مسیح یک جامعه می‌سازند. غسل تعمید؛ مشارکت در مرگ و رستاخیز مسیح است. این تعلق در مسیح، سبب می‌شود تا تفاوت‌های میان مردم از جنسیت، ملیت، موقعیت اجتماعی، ناتوان از جدایی افکندن میان آن‌ها باشد. همین‌طور مشارکت در خدا، افراد را در بدن و خون او سهیم می‌نماید. بنابراین کسانی که با تعمید در مسیح مشارکت یافته‌اند یک بدن هستند: بدن مسیح.^۴ این ایده با تصویری که فلسفه سیاسی یونانی درباره تشبیه شهر به بدن، با اعضای که هر یک وظیفه خود را انجام می‌دهد مرتبط است. پولس گاه جامعه را از نقطه نظر قدرت روح‌القدس توصیف می‌کند.

«جمله ما به میانجی روح در پیکری واحد تعمید یافته‌ایم، خواه یهودی یا یونانی، برده یا آزاد، و جملگی از یک روح سیراب گشته‌ایم.»^۵

می‌توان دریافت که در این دوره تفاوت بین واقعیت معنوی کلیسا و تجلی عینی آن، هنوز مشکلات بزرگ چارچوب کلیساشناسی بعدی را نداشت.^۶ بر این اساس، پولس پس از توبیخ قُرنتیان، بر پاک نگه‌داشتن بدن از گناه تأکید می‌کند: «نمی‌دانید پیکرهای‌تان اعضای

۱. Primitive christian

۲. Kuhn, "Church", p.301, 307, 308.

۳. اعمال رسولان، ۳۸/۲.

۴. نامه به رومیان، ۲ / ۱۱-۱۶ و ۲۶-۲۹؛ نامه به رومیان، ۱۲ / ۴-۵.

۵. رساله اول به قُرنتیان، ۱۳/۱۲.

۶. Kuhn, "Church", p.301.

مسیح هستند؟... یا نمی‌دانید پیکر شما معبد روح القدس است که در شماست و آن را از خدا دارید؟... و شما به تمامی خریده شده‌اید! پس خدای را در پیکر خویش تمجید کنید.^۱ هم‌چنین پولس در نامه‌هایش تلاش دارد تا خیال‌پردازی‌ها و توهمات در ارتباط با هدایای روح القدس که به نظام کلیسا ضربه می‌زد را خنثی نماید. توجه او به ثمرات اخلاقی روح القدس به جای هدایای روح، و تأکید بر کار روح القدس در نگهداری و ایجاد وحدت در کلیسا است.^۲ «بکوشید یگانگی روح را به رشته صلح نگاه دارید. جز یک پیکر و یک روح نیست، یک خدا و یک ایمان و یک تعمید...»^۳. بنابراین باید وحدت بدن مسیح با کلیسا را از نخستین کارکردهای روح القدس دانست.

ب. نقش روح القدس در تعمید، و رابطه آن با کلیسا

روح القدس در عهدجدید، نشان حضور مستمر عیسی در کلیسا است.^۴ برای درک پیوند عمیق روح القدس و کلیسا، باید حضور ویژه او در تولد، تعمید، آزمون و نبوت عیسی و حتی تعمید یحیی را به یاد آورد. یحیی بر تعمید با روح القدس به دست عیسی بشارت می‌داد.^۵ عهدجدید حضور روح القدس در یحیی تعمیددهنده را به‌سان نشانه‌ای بر نبوت‌اش می‌داند.^۶ «تعمید»^۷ یا آیین در آب فرورفتن، نماد تطهیر یا نوزایی در ادیان باستانی و یهودیت بود. تعمید یحیی با سه مشخصه اصلی از آیین‌های قبلی متمایز می‌شود: اولاً مراد از آن تطهیر اخلاقی است نه آیینی؛ ثانیاً تکرار نمی‌شود و جنبه تشریف دارد؛ ثالثاً دارای ارزش آخرالزمانی است و تعمیدیابنده را در گروه منتظران فعال ظهور منجی وارد می‌سازد. کارسازی این تعمید حقیقی است اما تقدیسی نیست و تابع داوری خداست که در شخص منجی تجسم می‌یابد. همو که با آتش تطهیر خواهد کرد و یا خواهد سوزاند، و مردمان را تنها در روح القدس تا

۱. رساله اول به قُرنتیان، ۱۵/۶، ۱۹ و ۲۰.

۲. علی‌پور، فاطمه، تحلیل فلسفی و عرفانی روح القدس در متون دینی، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدر، ۱۳۸۷، ص. ۱۱۸ و ۱۱۹.

۳. رساله به افسسیان، ۳/۴ و ۴.

۴. Longstaff, "the Holy Spirit", p.432.

۵. انجیل مرقس، ۸-۷/۱.

۶. انجیل لوقا، ۱۷-۱۵/۱.

v. Baptism

روز ادغام در آیین تازه مسیح دوباره برخاسته تعمید خواهد داد.^۱ بنابراین بین تعمید یافتن با روح‌القدس؛ و عیسی و آیین او ارتباطی ریشه‌دار وجود دارد. کلیسا را می‌توان اجتماع همه تعمید یافتگان^۲ در نظر گرفت.

تعمید، توکدی تازه، همراه تجربه پرشدن از روح‌القدس، احترام عمیق و وقف شدن برای خدا، و محبت عملی به مسیح و کلام اوست. با تعمید خدمت فرد موثرتر شده و در قدرت نیروبخش روح‌القدس فرو می‌رود.^۳ در عهدجدید تعمید افراد به نام شخص عیسی انجام می‌شود، اما یک مورد سخن از تعمید به نام پدر، پسر و روح‌القدس رفته است.^۴ تعمید برای همه مسیحیان ضروری است و سرّ نخستین برای اکثریت ایشان است. فرد با تعمید که آیینی تشریفی است، به جامعه مسیحیان وارد می‌شود و رسالت کلیسا را که گواهی دادن به کارهای نجات‌بخش خدا به وسیله عیسی است، برعهده می‌گیرد. برای مسیحیان، تعمید وسیله‌ایست که با آن خدا همه آثار زندگی و مرگ عیسی را عطا می‌کند. در آن، تأکید بر نجات از گناه وجود دارد.^۵ کتاب اعمال، میان چهار عنصر اعلان انجیل، تعمید، دست گذاشتن و دریافت روح‌القدس ارتباط نزدیکی برقرار می‌کند. در این کتاب و نامه‌های پولس، دریافت روح‌القدس "هدایای" مورد نیاز برای خدمت مسیحی و عطای سخنرانی شادی‌آور را به همراه می‌آورد؛ و حضور و قدرت مسیح را به نسل‌های جدید گسترش می‌دهد.^۶ با تعمید، مسیحیان خود را گروهی متمایز از یهودیان و بلافاصله تحت هدایت روح احساس می‌کردند.^۷ با توجه به روایت انجیل متی از پنطیکاست که در آن عیسی برخاسته بر

۱. عهدجدید بر اساس کتاب مقدس اورشلیم، مترجم: پیروز سیار، تهران، نشر نی، چاپ ششم، ۱۳۹۷، ص ۱۲۸.

۲. Communion of all the baptized

۳. خاچیگی، سارو، اصول مسیحیت، تهران، اقتباس انتشارات حیات ابدی، چاپ دوم، ۱۹۸۳ میلادی، صص ۹-۱۰۷.

۴. «پس بروید و از جمله امت‌ها شاگردانی بیورید و ایشان را به نام پدر، پسر و روح‌القدس تعمید دهید و آنان را بیاموزید که هر آنچه را بر شما حکم کرده‌ام به جای آورند» (انجیل متی، ۲۸ / ۱۹). این آیه یکی از دو آیه عهدجدید است که در آن به اقامت سه‌گانه اشاره شده است. برخی محققین این آیه را از افزودگی‌های بعدی متن می‌دانند.

۵. میشل، صص ۴-۹۲.

۶. Longstaff, "the Holy Spirit", p.433.

۷. Frennd, W. H. C., *The Rise of Christianity*, United States, Philadelphia, Fortress Press, 1984, p.87.

تعمید تأکید می‌کند، برخی تعمید در روح القدس را تنها آیین تشریف لازم برای ورود به جامعه مسیحی می‌دانند. به باور ایشان بعد از عید پاک، غسل تعمید جایگزین آیین‌های تشریف یهودی (ختان) شده است. اما در استنباطی دیگر این دیدگاه مطرح می‌شود که فرمان مسیح رساندن تمامی دستوراتش از جمله تمامی شریعت موسی به گروندگان یهودی و غیریهودی بوده است و اشاره ویژه به تعمید تنها به دلیل جدید بودن آن است نه جایگزین شدن به جای آیین‌های قبلی یهودی.^۱

ب. نقش حضور روح القدس در پنطیکاست و رابطه آن با کلیسا

نزول روح القدس در عید «پنطیکاست»^۲ (پنجاهه) آغازگر فصلی نو در ایمان مسیحی و گسترش جامعه ایمان‌داران یعنی کلیسا بود. پنطیکاست در امتداد جشن شاعووت، گرامی داشت عهد سینا محسوب می‌شد.^۳ کتاب اعمال به تفصیل شرح داده که چگونه در پنطیکاست روح القدس به صورت زبانه‌های آتش جملگی حواریون را آکنده کرد. این واقعه به روشنی نقش روح القدس در تأسیس کلیسا را نمایان می‌کند. نتیجه این اتفاق، اعطای کاریزمای «گلسولالیا»^۴ یا تکلم به زبان‌های مختلف بود که موجب توبه حدود ۳۰۰۰ نفر از یهودیان شد.^۵ ورود این عده به جوامع کم‌جمعیت باورمندان عیسی، در این برهه زمانی تأثیر بسزایی بر این جوامع گذارد.

موجودیت یافتن کلیسا، به نزول روح القدس در پنطیکاست بازمی‌گردد اما تأسیس کلیسا، به عیسی (ع) نسبت داده می‌شود. عیسی که غالباً خود را به عنوان مصلحی برای یهودیان معرفی می‌کرد، در آستانه صعود به آسمان، رسولان را به انتشار جهانی بشارت خویش سفارش کرد.

«...آن کس که ایمان آورد و تعمید یابد نجات می‌یابد؛ آن کس که ایمان نیاورد محکوم

۱. Sim, David C., "The Attitude to Gentiles in the Gospel of Matthew", *Attitudes to Gentiles in Ancient Judaism and Early Christianity*, David C. Sim and James S. McLaren (ed.), Great Britain, Bloomsbury, 2013, pp.173-190, p.189.

۲. Pentecost

۳. Meyer, B. F., Ronan, L., "Pentecost", *New Catholic Encyclopedia*, Berard L. Maethaler (ed.), Washington D.C., Thomson Gale, 2003, vol.11, pp.100-103, p.100.

۴. glossolalia

۵. اعمال رسولان، ۲.

خواهد گشت».^۱

پنطیکاست پایه‌گذاری اولین کلیسای مسیحی و آغاز زمان کلیساست. غسل تعمید و دریافت روح با یکدیگر مرتبط‌اند. روح، اساس موعظه کلیسا، و تعیین‌کننده مسیر و هدایت‌گر کلیساست. بنابراین تداوم آخرین مرحله از تاریخ نجات را تضمین می‌کند.^۲ این روح است که کلیسا را هدایت می‌کند، نه رسولان. آغاز تشکیل کلیسا با حضور دائم روح‌القدس و دخالت او در انتخاب مبلغین و فراهم کردن شرایط مقبولیت تبلیغ آن‌ها همراه بود. با حضور روح‌القدس تاریخ رسمی کلیسای مسیحی آغاز شد.^۳

در عهدعتیق، روح‌القدس تنها بر اشخاصی ویژه چون انبیا نازل می‌شد، اما پیشگویی یوئیل نبی، نویدبخش دریافت روح‌القدس در آخرالزمان توسط همگان بود.^۴ تحقق این پیش‌گویی در نزول روح‌القدس بر حواریون، کلیسا و اعضایش دیده می‌شود. انتظارات سرشتی یهودیت با معنای نهفته در پنطیکاست برآورده می‌شود. چراکه بر اساس آموزه‌های قدیم خاخامی، ورود همه درست‌کاران در محدوده اسرار الهی، که در عصر مشایخ آغاز شده بود، با حضور روح خدا میان مردم ارتباطی تنگاتنگ داشت. از زمان گوساله‌پرستی بنی‌اسرائیل، حضور «روح» که هدیه‌ای الهی بود محدود به حلقه پیامبران برگزیده و کاهنان اعظم گردید. با مرگ آخرین پیامبر، روح به کلی از اسرائیل منع شد. از این زمان خدا منحصر از طریق صدای آسمانی و فال‌ها با قوم خود سخن می‌گفت. با آمدن مسیح و امکان نجات، بار دیگر روح ظاهر شد. اهمیت پنطیکاست در این است که نجات در برکات مسیحی با «بخشش گناهان» و «هدایای روح‌القدس» در آن مشاهده می‌شود. این امر واقعیت و برکت نعمت مسیح است که از طریق یک جامعه کوچک مسیحی به وقوع می‌پیوندد. بنابراین پنطیکاست در باور مسیحیان، یک واقعه نجات‌بخش و مسیحایی؛ و یک رویداد عالی کلیسایی است. هدایای آن فقط به شرط ورود به جامعه نجات‌یافتگان عرضه می‌شود، چون این جامعه باورمندان به مسیح است که اکنون به عنوان هدف و هیكل نجات آشکار شده است.^۵ نزول

۱. انجیل مرقس، ۱۵/۱۶ و ۱۶، چنین مضمونی در انجیل متی، ۱۹/۲۸-۲۰ و انجیل لوقا، ۴۷/۲۴-۴۸ نیز وجود دارد.

۲. Zumstein, "Holy Spirit-New Testament", p.727.

۳. علی‌پور، تحلیل فلسفی و عرفانی روح‌القدس در متون دینی، ص. ۱۱۵.

۴. یوئیل، ۲۸/۲.

۵. Meyer, "Pentecost", p.102.

روح القدس در پنطیکاست، شاگردان را قادر ساخت تا با ایمان و مصمم آیین جدید را تبلیغ کنند. «... و قدرت روح القدس را که بر شما فرود می‌آید پذیرا خواهید شد. آن‌گاه گواهان من در اورشلیم، یهودیه، سامره و اقصای زمین خواهید بود.»^۱

پنطیکاست با معنا سازی و برقراری ارتباط میان نزول روح القدس با توبه، اقرار ایمان به عیسی و نجات؛ مسیری برای ورود آسان به جرگه نوایمانان گشود. این واقعه چونان پلی میان مبانی و باورهای یهودی و آیین تازه بود، و تغییر ایمان از یهودیت به مسیحیت را هموار کرد. بنابراین می‌توان آن را عاملی هویت‌ساز در کلیسای مسیحی دانست چراکه از سویی ایجاد تمایز با یهودیت؛ و از دیگر سو ایجاد شباهت و نزدیکی با نوایمانان عیسی‌باور را تقویت و هموار کرد.^۲ افزون بر این اغلب اعطای کاریزمای گلسولالیا را نشانه‌ای برای انتشار پیام بشارت و نمادی برای فراتر رفتن دعوت مسیحیت از جامعه یهودی و ورود اقوام دیگر بدان می‌دانند. پنطیکاست نقطه آغازین این اندیشه است که همه، قابلیت دریافت بشارت و نجات را دارند و نجات محدود به یهودیان نیست. این واقعه شروع تبلیغ عمومی پیام عیسی، فراتر از مرزهای ملیت، زبان و دین است. اما فهم عمومیت‌گرا از عیسی از آغاز واضح نبود و در جامعه نوپا جدی‌ترین مناقشه این بود که چه کسی باید بشارت را بشنود.^۳

ت. نقش روح القدس در تعمید غیریهودیان

گرچه الگوی کلیسای اولیه چندان روشن و بسط‌یافته نیست اما باید آن را نخستین نمود هویت دینی جمعی مسیحی دانست. در ابتدایی‌ترین حالت، مسیحیت سنتی ایمانی و متمرکز بر شخص مسیح است. محور مسیحیت کلیساست، یعنی جامعه مسیحیانی که بدن ایمان را تشکیل می‌دهد. اما وجود کلیساها و فرقه‌های متعدد، حکایت از چالش‌های هویت مسیحی در دوره اولیه دارد.^۴ بزرگ‌ترین چالش هویت دینی جدید، تعمید یا ورود غیریهودیان بود.

۱. اعمال رسولان/۱/۸.

۲. برای توضیح بیشتر در رابطه با هویت‌سازی در گروه‌ها بر اساس ایجاد تمایز با سایرین و ایجاد شباهت در خودی‌ها (نظریه جنکینز)، به مقاله «برکت‌بخشی و...» منتشر شده در شماره ۲۹ مجله پژوهشنامه ادیان مراجعه کنید.

۳. ویور، مری جو، درآمدی بر مسیحیت، ترجمه حسن قنبری، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۱، ص ۹۰.

۴. Stefon, Matt, "Christianity", *Encyclopedia Britannica*, The editors of encyclopedia, Britannica.

در سنت یهودی، «غیریهودیان» «Gentiles» یا بیگانگان نامیده می‌شوند که از واژه عبری «goy»؛ (جمع آن «goyim» و «ha-goyim») به معنی «امت» نشأت می‌گیرد. عهدعتیق معمولاً لفظ امت‌ها و طوایف را به صورت مشترک برای گروه‌های غیربنی اسرائیل و برای قوم اسرائیل هنگام نافرمانی و بت‌پرستی به کار می‌برد. گاهی غیریهودیان «uncircumcised» یا «غیرمختون» نامیده می‌شدند. غیریهودیان یا غربانی که در اسرائیل ساکن بودند نیز «ger» خوانده می‌شدند. طبق تفاسیر سنتی، یهودیان می‌توانستند با غیریهودیان دادوستد کنند اما در تعاملات‌شان محدودیت‌هایی داشتند.^{۲۱} برای یهودیان، بیگانگان در واقع شامل تمامی مللی می‌شدند که با عامل مذهبی (یهودی/غیریهودی) یا قومی (اسرائیلی/غیراسرائیلی) یا سیاسی (جهان اسرائیلی/جهان رومی) متمایز می‌گشتند. اینان به دلیل انتخاب اسرائیل توسط خدا، اغلب گنه‌کار و بت‌پرست تلقی می‌شدند. محدودیت‌هایی برای ارتباط با غیریهودیان وجود داشت. پذیرش غیریهودیان در کلیسای اولیه از عوامل جدایی یهودیت و مسیحیت یهودی در قرون نخست میلادی بود. نخستین زمینه‌های پذیرش ایمان غیریهودیان در عهدجدید را می‌توان در انجیل متی و در آموزه‌های یحیی هنگام دیدن فریسیان و صدوقیان مشتاق تعمیم دید. «پس ثمری در خور توبه آورید و اندیشه نکنید که "ابراهیم پدر ماست" ...»^۳

باید توجه داشت که یهودیت باستان تا عصر عیسی سنت دینی ثابتی نبود. در دوره‌های اولیه، ورود به جامعه عهد اسرائیل امکان‌پذیر نبود. اما در دوران پس از تبعید به دلیل تعامل بین یهودیت و هلنیسم^۴ برخی از موانع ورود به یهودیت برداشته شده بود. در اواخر و بعد از دوره معبد دوم، غیریهودیان بسیاری بودند که با یهودیت هم‌دلی می‌کردند؛ از برخی از آیین‌های یهودی پیروی کرده و با جوامع محلی یهودی خویش مرتبط بودند. این افراد امروزه اغلب «خداترسان»^۵ نامیده می‌شوند. در این دوره با کاهش مرزهای جدایی اسرائیل حتی

۱. Karesh, Sara E., Hurvitz, Mitchell M., "Gentiles", *Encyclopedia of Judaism*, J. Gordon Melton(ed.), New York, Facts on File, 2006, pp.171, p.171; "Gentile", *Encyclopedia Britannica*, The Editors of encyclopedia, Britannica.

۲. هاکس، جیمز، قاموس کتاب مقدس، تهران، اساطیر، ۱۳۹۴، ص. ۱۰۱.

۳. متی، ۷/۳-۱۰.

۴. hellenism

۵. God-fearers

برخی غیریهودیان کاملاً به یهودیت گرویدند. این موارد، وجود مکانیسمی برای ورود به دین یهود را محتمل می‌کند. می‌توان گفت که عنصر تولد در قوم، که در ابتدا مهم‌ترین عامل ثابت یهودی بودن شمرده می‌شد، در این دوره برای بسیاری از بازگشت‌یافتگان از بابل کم‌اهمیت‌تر شده بود. "خداترسان" برخی آداب یهودی را رعایت می‌کردند اما همچنان خارج از جامعه یهودی باقی می‌ماندند. اما عده‌ای با پذیرش یکتاپرستی، رعایت کامل تورات و زندگی در کنار یهودیان به ایشان نزدیک می‌شدند. با وجود این که تمایزات مهمی بین یهودی‌زادگان و غیریهودیان یهودی‌شده باقی بود اما سنت یهودی انعطاف‌پذیرتر گشته بود.^۱

البته پذیرش غیریهودیان به عنوان مخاطب بشارت مسیح، به هیچ وجه موضوع قابل‌پذیرش و آسانی نبود و با نزاع‌های شدیدی همراه شد. پطرس و پولس مشاجرات تندی بر سر لزوم به‌جا آوردن آداب تشریف به یهودیت توسط غیریهودیان داشتند. پطرس بر این پافشاری داشت که غیریهودیان باید ابتدا یهودی شوند. اما پولس مدعی بود که خدا قوم برگزیده نخستین خویش را رها نکرده است بلکه در عیسی، پیمان اول تحول یافته تا شامل کسانی شود که قبلاً پذیرفته نشده بودند. خدا کار جدیدی انجام داده و باید به خارجی‌ها برای ورود به خانواده خدا، خوش آمد گفت. سرانجام شورای کلیسای اورشلیم نظر پولس را پذیرفت. این امر به معنای پذیرش فرود و عطای روح‌القدس بر غیریهودیان بود. طبق این حکم، که از نظر برخی مهم‌ترین حکم شورای کلیسای تاکنون است، غیریهودیان می‌توانستند بدون درآمدن به کیش یهودی، مسیحی شوند. این چنین دروازه جنبش مسیحی بر روی همه کسانی که خواهان تصدیق پیام انجیل و عضویت در جامعه جدید بودند گشوده شد. با ورود هزاران نفر به جریان نوپای مسیحی، تحول مهمی در آن ایجاد شد. در ابتدا همه مسیحیان یهودی‌الاصل بودند، ولی از این زمان به ندرت یکی از نوآیینان یهودی بود. مسیحیت در قرن تأسیس خود به جنبشی با اکثریت امت‌ها و اقلیت کوچکی از یهودی‌الاصل‌های مسیحی تبدیل گشت. بعد از این می‌توان از دو دین یا سنت مذهبی مجزای یهودیت و مسیحیت سخن گفت؛ که گرچه دارای ریشه‌های مشترک هستند اما در مسیرهای متفاوت گسترش

۱. Sim, David C., "Gentiles, God-Fearers and Proselytes", *Attitudes to Gentiles in Ancient Judaism and Early Christianity*, David C. Sim and James S. McLaren (ed.), Great Britain, Bloomsbury, 2013, pp.9-27.

یافتند.^۱

این عقیده که انسان در تصمیم‌گیری‌های مهم توسط روح هدایت می‌شود میان مسیحیان مشترک است. ایشان در این رخداد دخالت روح‌القدس را می‌دیدند.^۲ برگزیده شدن برنابا و پولس برای رسالت و بازگشت پولس پس از چهارده سال به مجمع اورشلیم، نمونه‌هایی از هدایت‌گری‌های روح‌القدس در عهدجدید است.^۳ تأیید ماموریت برای غیریهودیان توسط پطرس و یعقوب، "تصمیم روح‌القدس" بود که به کلیساهای سوریه، انطاکیه و... ابلاغ شد. قرار بود کلیسای غیریهودی وجود داشته باشد و پولس رسول غیریهودیان نامیده شد.^۴ او جهت‌گیری مسیحیت را از فلسطین به مراکز فرهنگ یونانی و یونانی-یهودی در آسیای صغیر و اروپا تغییر داد. مدت کوتاهی پس از پنطیکاست، سامره و شهرهای ساحلی فلسطین صحنه مأموریت‌ها بودند و این خبر تا دمشق منتشر شد.^۵

پیروان اولیه عیسی، خود را "برادران"، "شاگردان" یا "ایمان‌داران" می‌نامیدند. یهودیان ایشان را نصرانیان می‌خواندند. کلمه «مسیحی» به معنای پیرو مسیح، حدود سال ۵۰ میلادی، در محافل غیرمسیحی انطاکیه به وجود آمد. کلیسا دیگر نه فرقه‌ای یهودی بلکه گروه جدید وابسته به مسیح شناخته می‌شد.^۶ مسیحیت بسیاری از دیدگاه‌های یهودیت را وام گرفت، به‌علاوه با تبدیل برخی از آموزه‌های یهودی به صورتی جدید و ابداعاتی نو، مسیرش را از یهودیت جدا کرد. دیدگاه‌های یهودی چون یکتاپرستی، عهد، رد خدایان اقوام دیگر؛ هم‌چنین ایده‌های انبیاء بعد موسی درباره گمراهی و عقوبت و کوری بت‌پرستان به مسیحیت منتقل

۱. کلاکس، هاروی، مسیحیت، مترجم: عبدالرحیم سلیمانی اردستانی، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۷۸، صص، ۴۶-۴۷.

۲. Bultmann, Rudolf, *Theology of New Testament*, New York, Charles Scribner's Sons, 1951, vol.1, pp. 154-5.

۳. اعمال رسولان، ۱۳/۲ و رساله به غلاطیان، ۲/۲.

۴. "Gentiles", *The Cambridge Dictionary of Christianity*, Daniel Patte (ed.), New York, Cambridge University Press, 2010, pp.448, p.448.

۵. رساله به غلاطیان، ۱/۱۶.

۶. Frend, *The Rise of Christianity*, p.86, 91.

۷. فرهنگ لغات مسیحی، کانون یوحنا رسول، ص. ۷۱.

گردید.^۱ این دیدگاه‌ها تأثیر زیادی بر نگرش، مرزگذاری و روابط مسیحیان با دیگران گذارد.

ج. نقش روح القدس در اتحاد کلیسا

از مهم‌ترین کارکردهای روح القدس، وحدت بدن مسیح یا کلیسا است. در الهیات مسیحی روح القدس وظایف خاص الهی در زندگی مسیحیان و کلیسا دارد. عمل روح القدس در رساندن فرد به ایمان مسیحی اهمیت دارد. روح القدس با سکونت در مؤمنان امکان زندگی مسیحی را فراهم کرده و آنان را قادر می‌سازد تا زندگی عادلانه و وفادارانه داشته باشند.^۲ «بکوشید یگانگی روح را به رشته صلح نگاه دارید. جز یک پیکر و یک روح نیست، یک خدا، یک ایمان و یک تعمید...»^۳

سراسر کتاب اعمال، تفسیر قدرت روح القدس است. روح القدس نیروی محرک اظهار و اعلام بشارت است، یعنی عامل گروش و ایمان به عیسی، به عنوان مسیح. اوست که مردم را توان بخشیده، در تحمل سختی‌ها کمک کرده و تلاش‌های تبلیغی اولیه - خصوصاً تلاش‌های پولس - را هدایت و رسالت را به امت‌ها الهام کرده است. با عمل روح القدس گروه سازمان‌نیافته مؤمنان اولیه، مبدأ تشکیل امت مسیحی می‌شود.^۴ نیروی پیش‌برنده جوامع اولیه مسیحیان، این باور بود که روح خدا در عیسی بر آنان نازل شده است. این باور چنان شوقی در دل مسیحیان برمی‌انگیخت که با اشتیاق تمام خواهان سهیم گشتن در بشارت عیسی بودند. با وجود این، عهدجدید گواه اختلافات و ناهماهنگی‌ها زیادی میان ایشان است. داستان دغلكاری حَنّیا و همسرش سَقیره نمونه‌ای از آن است. این دو از سر مال دوستی می‌خواستند رسولان و روح القدس را فریب داده و از اهدا تمام اموال خود سرباز زنند.^۵ نمونه دیگر، تفرقه‌ها و لغزش‌های کلیسای گُرنْت است.^۶ «ای برادران... همه یک‌زبان باشید؛ در میان تان

۱. پالس، دانیل، هفت نظریه در باب دین، مترجم: محمدعزیز بختیاری، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ سوم، ۱۳۸۹، ص. ۲۳.

۲. Erickson, *Introducing Christian Doctrine*, p.265.

۳. نامه به افسسیان، ۳/۴ و ۴.

۴. ویور، در آمدی بر مسیحیت، ص. ۸۹.

۵. اعمال رسولان، ۱۱-۱/۵.

۶. رساله اول به گُرنْتیان.

تفرقه نباشد؛ در روح واحد و اندیشه واحد، کاملاً متحد باشید.^۱

تصور رایج این است که مسیحیت با یکپارچگی کامل آغاز شد اما صحیح‌تر آن است که با تکثر آغاز شد و تنها در طول نسل‌ها به وحدت و نظر مشترکی رسید. موضوعات محل مناقشه مسیحیت در چهار حوزه بود: عمومیت داشتن انجیل؛ مرجعیت و اعتقاد؛ شریعت و آزادی؛ داستان‌های معتبر عیسی و شکل‌گیری عهدجدید. این اختلافات منجر به شکل‌گیری اصل معیار «وابسته به حواری بودن» شد.^۲

ایمان به مسیح، وارد شدن به کلیسا یا جامعه مؤمنان است. کلیسا بدن مسیح است که سر و منشأ کلیساست. هر مؤمنی خواه برده یا آزاد، یهودی یا یونانی ساکن این بدن و برگشته از یک روح است. بنابراین کلیسا اجتماعی است که در مسیح تشکیل می‌شود و روح‌القدس حضوری همیشگی در آن دارد. نجات و بازخرید کامل در آخرالزمان هنگام ظهور دوباره مسیح انجام می‌شود. تا آن زمان، مؤمنان که به وسیله لطف الهی و ایمان، نجات یافته‌اند با پیوستن به کلیسا (بدن مسیح)، با او ارتباطی عرفانی می‌یابند و در او حیاتی ابدی دارند. افراد این جامعه خصوصاً از بین غیریهودیان می‌آیند و انتظار می‌رود یهودیان نیز در آخرالزمان به آن بپیوندند. کتاب مقدس، دیگر میراث یک ملت نیست؛ قانونی اساسی برای جامعه جهانی مسیحی است که در آن یونانی و یهودی، مختون و نامختون، برده و ارباب فرقی ندارد. مسیح در همه و همه در او هستند.^۳ روح به عنوان قدرتی از نزد خدا نمودار می‌شود که به میانجی مسیح برای نشر بشارت گسیل شده است. روح عطیه‌هایی ارزانی می‌دارد که صحت موعظه را تأیید می‌کنند؛ اعطای زبان‌ها، معجزات نبوت‌ها، حکمت و ... او به رسولان قدرت می‌دهد تا علی‌رغم آزارها و موانع، بر عیسی گواهی دهند و در تصمیم‌گیری‌ها و بحران‌ها دخالت می‌کند.^۴ پولس درباره تنوع و وحدت هدایای روح‌القدس می‌گوید: بی‌گمان هدایای روحانی متنوع است، لیک روح همان است. هر کس را تجلی روح بهر صلاح همگان عطا گشته است. یکی را به میانجی روح کلام حکمت؛ و دیگران را کلام علم، ایمان، شفا، قدرت انجام

۱. رساله اول به کورنتیان، ۱۰/۱.

۲. ویور، درآمدهی بر مسیحیت، ص. ۹۰-۹۱.

۳. ایلخانی، محمد، «پولس»، ارغنون، شماره: ۵ و ۶، ۱۳۷۴، ص. ۴۰۸.

۴. عهد جدید بر اساس کتاب مقدس اورشلیم، ص. ۶۱۲ و ۶۱۳.

معجزات، نبوت و عطا‌های دیگر عطا گشته است. لیک این همه از همان روح یگانه است.^۱ روح مسیحیان را در مسیح یکی می‌سازد و به آن‌ها قدرت می‌بخشد، نه تنها برای مأموریت کلیسا، بلکه برای زندگی اخلاقی مناسب برای مردم عصر جدید.^۲

«آن‌گاه آمد تا صلح را اعلام کند، صلح برای شما که دور بودید و بهر آنان که نزدیک بودند. زیرا به میانجی او هر دو در یک روح واحد نزد پدر راه داریم. بدین سان دیگر نه غریبه و میهمان بلکه هم‌وطن مقدسان و از خاندان خدایید... در مسیح هر بنایی سامان می‌پذیرد و چون معبدی مقدس در خداوند بالیدن می‌گیرد؛ در او شما نیز با بنا یکی شده‌اید تا خانه خدا در روح گردید.»^۳

روح القدس که تنها واسطه پیوند با مسیح است از هر گناه و زشتی و عاملی که به یگانگی این پیکر لطمه می‌زند غمگین می‌شود. سنت مسیحی کارکرد روح القدس را در سه حوزه گسترش داده است:

- ۱) مکاشفه: همچون الهامات، انکشاف خدا، هدایت انسان، ایمان مؤمنان و....
- ۲) رستگاری: تقدیس و خداگونگی انسان، ایجاد ارتباط میان فرد مؤمن و مسیح (روح القدس مسیح را در درون مؤمنان شکل می‌دهد و آن‌ها را برای زندگی در عیسی راهنمایی می‌کند).
- ۳) حیات مسیحی: تأثیر بر زندگی فردی و اجتماعی مؤمنان (ایجاد معنویت و عبادت، ایجاد توانایی در نیل به زندگی مسیحی اخلاقی و محکوم نمودن انسان در گناه از جهت عدالت و قضاوت)؛ عملکرد در کلیسا (گسترش تبلیغ مسیحیت؛ وحدت‌بخشی به کلیسا). ابعاد کلیساشناختی کار روح القدس اهمیت بسزایی دارد، چراکه کلیسا جایگاه زندگی اجتماعی مسیحی، و به‌مثابه جسم مسیح و معبد روح القدس است.^۴

عهد جدید یگانگی مسیحیان نخستین در سایه روح القدس و عیسی را چنین توصیف می‌کند: «خیل مؤمنان دل و جانی یگانه داشتند. کسی چیزی را که بدو تعلق داشت، از آن

۱. رساله اول به کورنتیان، ۴/۱۲-۱۱.

۲. Longstaff, "the Holy Spirit", p.433.

۳. رساله به افسسیان، ۱۷/۲-۲۲.

۴. رساله به افسسیان، ۴/۳۰.

۵. مک‌گراث، در سنامه الهیات مسیحی، ص. ۴۶۱-۴۶۵

Torrey, R. A., *The Person and Work of the Holy Spirit*, Fleming H. Revell Company, 1910, p.58, 90.

خویش نمی‌دانست، بلکه همه چیز میان ایشان مشترک بود.^۱ در نظر پولس کلیسا جسم عیسی بود که در آن اعضا با عملکردهای مختلف، جملگی بخشی از جسمی یکسان هستند.^۲ پیداست که اتحاد در عیسی به مدد روح‌القدس، تا چه حد در انسجام‌بخشی هویت گروهی نوایمانان مؤثر بوده است. اعضای جدید خود را در جامعه‌ای نو، با محوریت ایمان و عشق به عیسی سهیم می‌دیدند. بر اساس ایمان، هویتی جدید یافته و با اعضای این جامعه ارتباطی فراتر از رابطهٔ خونی و خویشی می‌یافتند. «زیرا به واسطهٔ روح‌القدس که بر ما عطاگشته، محبت خدا در دل‌هایمان فروریخته است.»^۳ نمی‌توان در مورد خدمت‌درا کلسای اولیه سخن دقیقی گفت زیرا تعیین تاریخ و ارزیابی شواهد مستند هم‌چون نوشته‌های عهدجدید دشوار است و جوامع محلی ابتدایی تفاوت‌های تشکیلاتی داشته‌اند. به نظر می‌رسد در پایان یک فرایند تکاملی هشتاد ساله، در حدود سال ۱۱۰ میلادی، نخستین بار در انطاکیه رهبری سلسله‌مراتبی سه‌گانه پدیدار شد که به تدریج به هنجاری در سراسر جهان مسیحی تبدیل گشت. پیدا شدن سلسله‌مراتب (ضابطه مقدس) شامل اسقف، پرسبیترها و شماس‌ها سبب ایجاد تمایز میان مردم و رهبران آن‌ها که به زودی روحانی نامیده شدند، گردید.^۴

نتیجه‌گیری

شکل‌گیری، دوام و گسترش کلیسای متقدم در کش‌وقوس‌های قرون اولیه رخ داد و مسیحیت اولیه که جنبشی اصلاحی یهودی بود به دینی مجزا و ماندگار تبدیل شد. بر اساس عهدجدید، روح‌القدس در برهه‌های مختلف نقشی چشمگیر در تأسیس کلیسای متقدم داشته است. نقش روح‌القدس در دورهٔ حیات عیسی (ع)؛ در نزول بر عیسی، معیت و یاری وی در ادوار مختلف از تولد، برگزیدگی، تبلیغ و معجزات کاملاً مشهود است. کلیسا معبد روح‌القدس تلقی می‌شد و توانست خود را از طریق هدایا و خدمات روح

۱. اعمال رسولان، ۳۲/۴.

۲. Murphy, F. X., "Christian way of life (early church)", *New Catholic Encyclopedia*, Washington D.C., Thomson Gale, 2003, vol.3, pp.546-48, p.546.

۳. رساله به رومیان، ۵/۵.

۴. ministry

۵. Lynch, John E., "Church: Church Polity", *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones(ed.), London, Thomson Gale, 2nd ed., 2005, vol.3, pp.1763-1770, p.1770.

تثبیت کند. با روح القدس افراد در بدن مسیح یا کلیسا سهیم می‌شدند. نزول روح القدس در پنطیکاست آغازگر زمان کلیساست که نجات در برکات مسیحی را با بخشش گناهان و هدایای روح القدس ممکن ساخت. این رخداد با راهنمایی و مصمم ساختن رسولان موجبات گسترش مسیحیت را فراهم آورد. نقش روح القدس در پنطیکاست، توبه، اقرار ایمان به عیسی و نجات؛ چونان پلی مسیر ورود به مسیحیت و تغییر ایمان از یهودیت به آن را هموار کرد. غسل تعمید نیز با دریافت روح القدس مرتبط است. حضور روح القدس در آیین تشریفی تعمید موجب اعطای آثار حیات و مرگ عیسی به افراد و ورود نوکیشان به جامعه‌ای جدید شد. گرچه مرزهای هویتی قوم یهود تحت تأثیر هلنیزم منعطف‌تر گشته بود اما این حکم شورای کلیسای اورشلیم با هدایت روح خدا بود که بر چالش ورود غیریهودیان به کلیسا غلبه کرد. با تأیید نزول روح القدس در غسل تعمید غیریهودیان، امکان ورود آسان آنان به آیین جدید بدون نیاز به یهودی شدن فراهم شد. این امر سبب افزایش کلیساهای غیریهودی و گسترش مسیحیت در مناطق دیگر شد. بدین ترتیب راه جدایی از یهودیت هموار گردید. افزون بر این موارد، روح القدس نسبت نزدیکی با کلیسا به عنوان پیکر مسیح دارد. کلیسا معبد روح خوانده می‌شود. زندگی فردی و اجتماعی مسیحیان متأثر از فعالیت روح القدس است. کارکرد روح القدس در تقویت معنویت مسیحی و ارتباط فرد مسیحی با عیسی قابل ملاحظه است. همچنین روح القدس عامل اتحاد و پیوند مؤمنان و پابرجایی زندگی اخلاقی کلیسا شمرده می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که روح القدس با ایفای نقش‌های متنوعی که به برخی از آنان اشاره شد تأثیر بسیار چشمگیری در تأسیس و شکل‌گیری کلیسای متقدم و هویت دینی مسیحی داشته است.

منابع و مأخذ

- عهد جدید بر اساس کتاب مقدس اورشلیم، مترجم: پیروز سیار، تهران، نشر نی، چاپ ششم، ۱۳۹۷.
- پالس، دانیل، هفت نظریه در باب دین، مترجم: محمدعزیز بختیاری، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ سوم، ۱۳۸۹.
- خاچیکی، سارو، اصول مسیحیت، تهران، اقتباس انتشارات حیات ابدی، چاپ دوم، ۱۹۸۳ میلادی.
- دایره‌المعارف کتاب مقدس، مترجمین: آلیس علیایی و دیگران، سرویراستار: بهرام محمدیان، تهران، سرخدار، ۱۳۸۱.
- سرمستانی، جمشید، ابراهیم، علی‌رضا، حاج‌ابراهیمی، طاهره، «ماهیت روح‌القدس از دیدگاه قرآن کریم و کتاب مقدس»، پژوهشنامه ادیان، دوره ۱۴، شماره ۲۷، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صص ۶۱-۸۲.
- عبدی، ولی، مباحثات کلامی مسیحیان و مسلمانان درباره تثلیث در سده‌های نخست هجری، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۹۹.
- علی‌پور، فاطمه، تحلیل فلسفی و عرفانی روح‌القدس در متون دینی، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۸۷.
- فرهنگ لغات مسیحی، کانون یوحنا‌ی رسول مندرج در: www.irancatholic.com
- کاکس، هاروی، مسیحیت، مترجم: عبدالرحیم سلیمانی‌اردستانی، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۷۸.
- مک‌گراث، آلیستر، درسنامه الهیات مسیحی، مترجمین: محمدرضا بیات و دیگران، قم، دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ اول، ۱۳۹۲، جلد ۲.
- میشل، توماس، کلام مسیحی، مترجم: حسین توفیقی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۸۷.
- وحیدنیا، سپیده، میرانی، ارسطو، صباغچی، یحیی، «برکت‌بخشی و نقش آن در بر ساخت هویت یهودی در اسفار عهدعتیق»، پژوهشنامه ادیان، دوره ۱۵، شماره ۲۹، بهار و تابستان ۱۴۰۰، صص ۲۴۰-۲۶۵.

- ویور، مری جو، *درآمدی بر مسیحیت*، مترجم: حسن قنبری، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۱.
- هاکس، جیمز، *قاموس کتاب مقدس*، تهران، اساطیر، ۱۳۹۴.
- ایلخانی، محمد، «پولس»، *ارغنون*، شماره: ۵ و ۶، ۱۳۷۴، صص ۳۹۳-۴۱۴.
- Bultmann, Rudolf, *Theology of New Testament*, New York, Charles Scribner's Sons, 1951, vol.1.
- “De Trinitate”, Book V, chapter 8.
- Erickson, Millard J., *Introducing Christian Doctrine*, L. Arnold Hustad(ed.), Baker Pub Group, Michigan, 1992.
- Frend, W. H. C., *The Rise of Christianity*, United States, Philadelphia, Fortress Press, 1984.
- Fuller, Reginald H., “God: God in the New Testament”, *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones(ed.), United States of America, Thomson Gale, 2th ed., 2005, vol.5, pp. 3543-3547.
- “Gentile”, *Encyclopedia Britannica*, The Editors of encyclopedia, *Britannica*.
- “Gentiles”, *The Cambridge Dictionary of Christianity*, Daniel Patte (ed.), New York, Cambridge University Press, 2010.
- Karesh, Sara E., Hurvitz, Mitchell M., “Gentiles”, *Encyclopedia of Judaism*, J. Gordon Melton (ed.), New York, Facts on File, 2006.
- Karkkainen, Veli-Matti, “Church, Concepts and Life: Doctrines of the Church”, *The Cambridge Dictionary of Christianity*, Daniel Patte (ed.), New York, Cambridge University Press, 2010.
- Kuhn, Ulrich, “Church”, *Encyclopedia of Christian Theology*, Jean-Yves Lacoste(ed.), New York, Routledge, 2005, vol.1.
- Longstaff, Thomas R. W., “the Holy Spirit”, *The HarperCollins Bible dictionary*, Paul J. Achtemeier(ed.), HarperOne, 1996.
- Lynch, John E., “Church: Church Polity”, *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones(ed.), London, Thomson Gale, 2th ed., 2005, vol.3, pp.1763-1770.
- Meyer, B. F., Ronan, L., “Pentecost”, *New Catholic Encyclopedia*, Berard L. Maethaler(ed.), Washington D.C., Thomson Gale, 2003, vol.11.
- Murphy, F. X., “Christian way of life (early church)”, *New Catholic Encyclopedia*, Washington D.C., Thomson Gale, 2003, vol.3, pp.546-48.
- Phan, Peter C., “Developments of the Doctrine of the Trinity”, *The*

Cambridge Companion to the Trinity, Peter C. Phan(ed.), Cambridge University Press, 2011, pp. 3-12.

- Sim, David C., “Gentiles, God-Fearers and Proselytes”, *Attitudes to Gentiles in Ancient Judaism and Early Christianity*, David C. Sim and James S. McLaren(ed.), Great Britain, Bloomsbury, 2013, pp. 9-27.
- Sim, David C., “The Attitude to Gentiles in the Gospel of Matthew”, *Attitudes to Gentiles in Ancient Judaism and Early Christianity*, David C. Sim and James S. McLaren(ed.), Great Britain, Bloomsbury, 2013, pp. 173-190.
- Stefon, Matt, “Christianity”, *Encyclopedia Britannica*, The editors of encyclopaedia, *Britannica*.
- Thisehon, Anthony C., *The Holy Spirit - in Biblical Teaching, through the Centuries, and Today*, United States, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2013.
- Torrey, R. A., *The Person and Work of the Holy Spirit*, Fleming H. Revell Company, 1910.
- Wainwright, Geoffrey, “The holy Spirit”, *The Cambridge Companion to Christian Doctrian*, Colin E. Gunton(ed.), Cambridge University Press, 1997, pp. 273-296.
- Zumstein, Jean, “Holy Spirit-New Testament”, *Encyclopedia of Chiristian Theology*, Jean-Yves Lacoste(ed.), New York, Routledge, vol.1, pp. 726-728.